CINNABARIS EXUL
REDUX IN PHARMACOPOLIUM

CUM AUCTORE SE PUBLICO EXAMINI SISTENS

DISSERTATIONE INAUGURALI

QUA

DIVINA ADSPIRANTE GRATIA

RECTORE UNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

JOH. CAROLO LUDOVICO

COMITE PALATINO RHENI

BAVARIÆ DUCE rel. rel.

ANNUENTE

GRATIOSO MEDICORUM ORDINE

MUNUS

PROFESSORIS MEDICINÆ EXTRAORDINARII

CLEMENTISSIME SIBI DEMANDATUM

IN ALMA EBERHARDINA

LEGITIME AUSPICABITUR

FERD. CHRISTOPH. OETINGER

MEDICINÆ DOCTOR

COENOBII DUCALIS TUBINGENSIS & SEMINARII BEBENHUSANI MEDICUS, CIVITATIS & PROVINCIÆ UTRIUSQUE PHYSICUS ORDINARIUS,

RESPONDENTE

CHRIST. THEOPHIL. REUSS, *Sulzensi.*

MED. CANDID.

Ad Diem XV. Augusti MDCCLX.

TUBINGÆ, LITERIS CHRIST. GODOFREDI COTTÆ.

Herr Rector M. Ho

A Cane non magno ſæpe tenetur Aper!

§. I.

Cinnabaris, Mercurii modo matrix modo soboles, productum scilicet modo naturæ modo artis, quingentos ante Christum natum, ideoque trecentos ante HIPPOCRATEM annos, a Callia atheniensi secundum SCHULZIUM, vel ab arabe Bulcasis dicto, si PICO MIRANDOLÆ credendum, inventum, antiquissimis itaque temporibus jam cognitum, nulli usui nisi œconomico-mechanico destinatum, cœpit a medicis, jam ante tempora FRACASTORII & PARACELSI, primo externe in suffimigiis corporibus lue venerea infectis applicari, interno usu suspectum & pro tam vehementi veneno habitum

A tempo-

tempore FERNELII, ut medici illius seculi morbum pictoris cujusdam, penicilla improvide lambentis, & postea Contractura laborantis, unice deduxerint ex de glutita cinnabari.

§. II.

Tandem vero a IOH. CRATONE medio seculi decimi sexti Cinnabaris nativa Magnes Epilepsiæ vocata est. Eo ipso tamen tempore usum Cinnabaris internum, aliis adhuc dubium, aliis suspectum, aliis arcanum, nec Cinnabarim inter officinalia receptam fuisse, scripta auctorum ejus seculi, evolventes facile intelligimus.

§. III.

Sic enim I. IAC. WECKERUS & CROLLIUS usum Cinnabaris internum plane reticent, LIBAVIUS & QUERCETANUS jam artificialem commendaverunt: PLATERUS nullibi mentionem de ea neque nativa neque artificiali fecit: FORESTUS inter venena locavit: ANWALDUS panaceam ex ea præparavit:

§. IV.

SENNERTUS Libr. de Morbis occultis, quem ediderat 1654, ideoque centum annos post CRATONEM ad *Fernelii* relationem & autoritatem provocans scripsit:

pſit: *Symptomata Cinnabarim artificialem ſumtam conſequentia ſunt ſimilia ſymptomatibus Argentum vivum mortificatum vel ſublimatum conſequentibus.* In inſtitutionibus medicis autem quas 1667 publici juris fecerat pag. 1440 Cinnabaris antimonii & nativæ virtutem antepilepticam aliis celebratam narravit, quam decem annos ante ignoraſſe videtur.

§. V.

LAZARVS RIVERIUS æque ac IOH. HARTMANNVS, Sennerti coætanei Cinnabarim nativam & antimonii ut antepilepticam, diaphoreticam & ſpecificam in Vertigine laudaverunt.

§. VI.

De ejusdem temporis feliciſſimo practico, IOH. MICHAELE ne dicam, cujus ſpecificum cephalicum in hunc usque diem, jure & innumerorum ægrorum certiſſimo emolumento, locum ſibi vindicavit in pharmacopoliis, quidquid etiam objiciant ſibi ſolis ſapientes.

§. VII.

MICHAELIS quidem primus fuiſſe videtur medicorum, qui Cinnabarim non ſoli Epilepſiæ oppoſuerit, ſed etiam capitis morbos ea oppugnaverit quam plurimos; Sed locus HARTMANNI in Praxi Chymia-

miatrica, ubi pag. 154. contra Vertiginem commendat Cinnabarim, & ſimul compoſitionem pulveris cinnabarini contra Vertiginem in QVERCETANI libro de affectibus capitis deſcriptam eſſe teſtatur, dubium poteſt movere, an MICHAELIS primus fuerit, qui præter antepilepticam Cinnabari etiam cephalicam aſſignaverit virtutem. Sed ut verum fatear, librum QUERCETANI de affectibus capitis non poſſideo, nec mihi veroſimile videtur, QUERCETANUM jam polychreſtum uſum Cinnabaris ſciviſſe, cum apud nullum autorem usque ad MICHAELIS tempora unquam aliam virtutem legerim annotatam quam antepilepticam, diaphoreticam & ſpecificam ad Vertiginem.

§. VIII.

MICHAELIS denique experientiam, ſagaciſſimus Obſervator IOH. IAC. WEPFERUS, uſum ſcilicet Cinnabaris in Cephalæa expertus, in Obſervationibus ſuis pag. 121. corroboravit, ſimulque eodem libro pag. 582. bene monuit, cinnabarina non ab omnibus epilepticis tolerari.

§. IX.

Interim nec eo tempore defuerunt autores, iique celebres ſatis, quos internum uſum Cinnabaris vel reprobaſſe vel ignoraſſe exinde judico, quod in eorum operibus practicis nullibi occurrat Cinnabaris præſcriptio-

tio. Sic neque SYLVIVS neque SYDENHAMIVS Cinnabari, quod ſciam, unquam ſunt uſi.

§. X.

Sequitur ex ordine temporis DANIEL LUDOVICUS, ſuo tempore uſum Cinnabaris increbeſcere Oper. omn. pag. 235. ipſe narrans. Cinnabaris vires credidit non quidem directe & per ſe diaphoreticas, ſed potius polychreſtas exaltatorias, præſens multorum concurrentium Symptomatum deleterium nominans Cinnabarim. Ibidem pag. 231. eandem in Epilepſia ut ſatis certum ſpecificum, in Doloribus hyſtericis colicisque Opio efficacius remedium, Vertiginem, Arthritidem vagam, Dolores nervoſarum partium, imo dentium, evidenter leniens & tollens, in Deliriis, Morbillis & Petechiis utile deprædicavit; jam eo tempore experientia fretus reſponſum dedit ſcepticis, quod verbotenus tranſſcribere placet: „*Ut enim vix in ſtomacho (vel puſionum* „ *obſervatione) reſolvitur, ſed incomprehenſibili fere nec* „ *dum determinato contactu, deſubito ſæpe (cum conſimi-* „ *libus aliis) quod ſuum eſt agit.* pag. 235.

§. XI.

ERNESTVS ETTMVLLERVS, in LVDOVICVM commentator, polychreſtum plane uſum Cinnabari antimonii adſcripſit, vim illam antepilepticam extendens

tendens ad omnes Morbos ſpaſmodicos, colicos, nephriticos: In his nempe non par ſibi habere remedium affirmat; ad metallicolarum aurifabrorum &c. Morbos, e fumis metallicis ortos, optimum eſſe remedium perhibet; laudat porro in malignis & ipſa peſte per experientiam POTERII, in Variolis, in Terrore gravidarum, catarrhoſis ſenum Affectibus, Eryſipelate capitis, Scabie maligna, Arthridite vaga, hyſterica Paſſione, Cinnabarim: Boyleanum vinum cinnabarinum denique in caſibus chirurgicis contumacioribus extollit. Easdem plane vires etiam artificiali & nativæ adſcribit.

§. XII.

CHRISTIANUS LANGIUS primus fuit, qui Cinnabaris virtutem in Partu difficili egregiam obſervavit, & experimentis & rationibus latius probavit, ſpecificum cephalicum *Michaelis* mire ſecundare partum.

§. XIII.

WEDELIUS non ſolum autoritate & ſententiis medicorum ſui ſeculi edoctus fuit, ſed eorum relata ſua quoque experientia ſuisque obſervationibus confirmavit, omniumque ardentiſſimus Cinnabaris prædicator fuit. Ita Amoenitatum Materiæ medicæ p. 266. appellavit Cinnabarim remedium probatiſſimum: *verum eſt, inquit*

quit p. 153. „ *cinnabarina esse nervina & laudatissima* „ *medicamenta.* *Porro* pag. 438. *Cinnabaris specificum* „ *est cephalicum, anodynum, ubicunque humores salini* „ *irritantes et vellicantes negotium facessunt, et tantum* „ *non spasmodicos motus his illis partibus inferunt. Vi-* „ *dimus hujus rei effectus aliquot insignes. Laborabat* „ *infans Torminibus clamosis, iisque insignibus, a datis* „ *granis tribus Cinnabaris nativæ, puræ, solis, statim* „ *in somnum incidebat blandissimum.* Tacemus alios casus „ hinc inde annotatos. Sic pag. 172. refert *fœmi-nam Dolore dextri hypochondrii cum Serpiginibus prurigi-nosis & admodum molestis conflictatam, frustra adhi-bitis aliis, solis cinnabarinis perfecte curatam.* Ne au-tem WEDELIUM ex cœco præjudicio vires Cinnabaris callaudasse credatis, adducenda etiam sunt, quæ de operationibus nocivis observavit sedulo, & quæ de inerti medicamento nunquam expectanda essent. *Ha-bent cinnabarina,* inquit *amœnit. Mat. Med.* pag. 153 *id vitii, ut in efferationibus sanguinis minus istis fidi possit, siquidem sudores colliquativos adaugent imo accer-sunt sæpe nimia fusione: et* pag. 281. *Sic purgat quan-doque Cinnabaris nativa, non minus ac salivationem etiam citat aliquando.*

§. XIV.

Omnia quæ habet WEDELIUS affirmantur quo-que a BONETO de cinnabarinis, ita, ut cum WEDE-

LII verbis loqui videatur. TILINGII *Scrutinium Cinnabaris mineralis*, & CLAVDERI *Inventum cinnabarinum*, libros ejus temporis, a VALENTINO citatos, non potui acquirere; interim ſcripta hæc pro argumento adducere non dubito, quod circa illud tempus, annum ſcilicet 1679. Cinnabaris uſus internus maxime viguerit, cum panaceas inde præparare conati ſint. CLAUDERI enim inventum, fuit circulatum e Cinnabari, mire ab auctore deprædicatum. Imo, quod eo tempore de virtute Cinnabaris indubii, de modi operandi explicatione tantum ſoliciti fuerint, exinde concludo, quod KOENIGIVS, CLAVDERI amicus, ex ejus ſcripto & literis referat, CLAVDERVM operationem Cinnabaris cum magnetiſmo comparaſſe, quia effectus citior ſit, quam virtus per ſanguinis circulum locum affectum tangere valeat.

§. XV.

Tempore LENTILII vixit Ulmæ medicus practicus celeberrimus, cujus conſilium pro Epileptico miſcellaneis practicis, celato nomine, inſeruit LENTILIVS. In hoc conſilio laudatus medicus ulmenſis ſerio aſſeverat, ſe beneficio Cinnabaris, in quibusdam adultis, Epilepſiam radicitus exſtirpaſſe, qui eo tempore adhuc dum immunes ab illa vixerint.

§. XVI.

§. XVI.

In eandem temporis periodum incidit VITUS RIEDLINUS ulmenſis, obſervator curioſiſſimus & diligentiſſimus, qui in Lin. Med. Ann. 1. Decembr. obs. 10. pag. 428. nobis refert, quod egregii hujus antiſpasmodici ſuo tempore largiſſimus fuerit uſus & conſumtio ; & præterquam quod virium antiſpasmodicarum & antepilepticarum veritatem affirmet, id ſpecialiſſimum notavit, Cinnabarim in Dolore dentium gravidis ſemper auxilio fuiſſe, abſtuliſſe ſcilicet vel in totum vel certiſſime haud parum leniiſſe; pag. 277. anthelminticam cinnabarina exſerere vim, & quandoque etiam in parca doſi movere ſalivam.

§. XVII.

Ad illos, qui cinnabarinis egregiam tribuunt virtutem antepilepticam nervinam, pertinet quoque VALENTIN. DOLÆUS Cinnabarim in Asthmate, Cardialgia, Tertiana, Convulſione, Lue venerea, Colica, Epilepſia, Apoplexia, Torminibus infantum, maxime commendavit, ſemper ad experientiam provocans. Sic poſſideo quoque collegium practicum manuſcriptum ab ELIA CAMERARIO dictatum, in quo Cinnabaris in Febribus continuis, in Apoplexia, Spasmo, Vertigine, Cephalalgia, Singultu, Malo hyſterico, Ar-

thritide, Scorbuto, Rhachitide ab illo præſcribitur. Ipſe MEADIVS qui nulla vult medicamina, niſi efficacia, certa, Cinnabarim in Aſthmate c. cortice miſcet & egregiæ virtutis medicamentum eſſe teſtatur.

§. XVIII.

FRID. HOFFMANNUS 21. ætatis ſuæ anno jam conſcripſit diſſertationem de Cinnabari, in qua illam, quoad vires, ut panaceam quaſi extollit. Scripſit tunc temporis quæ audivit a præceptore WEDELIO, provoco autem potius ad ipſius Opera, poſt longum exercitium practicum enata, in quibus pag. 450 Syſtem. Tom. III. virtutem antepilepticam præſentaneam & admirabilem effectum Cinnabaris ſæpius ſe expertum eſſe teſtatur. Imo centies in Syſtematis ſui capitibus practicis cinnabarina eorumque effectus deprædicat. De STAHLII ſententia pro viribus Cinnabaris non habemus, quod dubitemus, nec opus eſt provocare ad ſcripta; plurima enim medicamenta STAHLIO uſitata ingreditur Cinnabaris. Patronum itaque Cinnabaris hunc Virum fuiſſe palam eſt, Virum quem nihil ex vana ſuperſtitione aſſumſiſſe, Virum quem ſemper perſpicaciſſimum obſervatorem fuiſſe, ſcimus.

§. XIX.

Huc uſque nemini amplius in mentem venit dubitare de viribus Cinnabaris: Primus eſt celebris medi-

cus

cus practicus & chemicus, Illustris BOERHAVIUS, qui denegavit applausum Cinnabari. *Nunquam inde*, inquit, *adeo multos effectus vidi. Tom. II. Chemiæ p.* 493. *seq.* Argumentum contra vires Cinnabaris, desumit ab impossibilitate ingressus in vasa venosa, resorbentia, chylifera vel lymphatica. Minime tamen hæc sententia STAHLIUM & HOFFMANNUM, experientia certos, dubios reddere potuit; imo Cinnabaris etiam post illos servavit adhuc patronos, LEMERY, JUNCKERUM, SCHULZIUM, CARLIUM, plurimos.

§. XX.

Interim tamen indies cecidit a BOERHAVII tempore existimatio Cinnabaris, quotidie novas patitur contumelias, & noviter Illustris BÜCHNERUS eandem cum BOERHAVIO protulit sententiam. Si CARTHEUSERUM, si TRALLESIUM si HUNDERTMARCKIUM, si PFANNIUM audias iners est Cinnabaris. KLEINIUS ubi rationalem medicaminum instituit selectum, ita commentatur; *facit*
„ *ad colorandos pulveres, mixturas seu potiones, catapotia:*
„ *ad mechanicos æque scopos. Virtus in corpore nostro*
„ *minor est ac Aethiopis mineralis: imo plane nulla. Hac*
„ *Cinnabari, (scil. artificiali) non superior est illa nativa et antimonii: hæc, at longe pretiosior ceteris.* Idem declarat Excellentissimus Dominus Auctor *Botanices*

& Chemiæ ad praxin medicam applicatæ, PH. FRID. GMELIN, iisdem, cum aliis, argumentis militans.

§. XXI.

Hæc fuerunt usque huc fata Cinnabaris: habebatur olim pro veneno, quæ ſenſim, dubitantibus plurimis, an tuto corpus intrare poſſit? in Pharmacopolium irrepſit; ſed ad panaceæ dignitatis faſtigium denique exaltata, nunc proſcribitur e Pharmacopolio. Rident novaturientes & genio ſeculi indulgentes medici, (*Die Mode-Aerzte*) quam primum vel legunt in ſchedulis nomen Cinnabaris, vel vident medicamina cinnabarino colore rubentia. Plenis buccis clamitant: Iners eſt Cinnabaris! Inertia medicamina cinnabarina! Fruſtra expectatur de ſpecifico michaelis virtus cephalica! Cum hæc ita contingant, non abs re eſſe credidi, ſi inquirendum mihi ſumerem, quo fundamento nitantur argumenta, quibus Cinnabaris inertiam probare conantur acres illi rei pharmacevticæ caſtigatores.

§. XXII.

Argumentum præcipuum inefficaciæ deſumunt ab experientia. Reſpondeo: ad experientiam provocare non poſſunt qui tanquam contemtores Cinnabaris nunquam Cinnabari uſi ſunt in praxi ſua. Cum enim, chemi-

chemico oculo nimium fidentes, nil antepilepticarum vel ſedativarum vel aliarum virium eruere potuerint, Cinnabarim præſcribere nunquam operæ pretium ipſis viſum fuit, & ſi forte aliquem pulverem antiſpaſmodicum compoſitum præſcripſerint, quem ſecutus ſit effectus, hunc non Cinnabari, ſed aliis ingredientibus adjudicarunt. Porro ad experientiam certam pertinuiſſet, ut centies exhibuiſſent ſolam Cinnabarim, in ſufficiente doſi, ſat longum tempus continuando. Sed id non fecerunt, alias non opus habuiſſent ad ſubſcriptionem magnorum virorum confugere, eaque repetere, quæ a magnis illis legislatoribus prolata, quidem ſed non probata fuerunt. Veneror maximum inter medicos BOERHAVIUM, veneror æque celeberrimum BUCHNERUM, & vix dignum me puto, qui calcei alterutrius corrigia ſolvam. Sed quod tot tantorumque virorum experientiam irriſerint, quod negare a priori non erubuerint, ea, quæ de Cinnabari a poſteriori certiſſima ſunt, ignoſcere ipſis vix poſſum. Iure aſſerto illi in experientiam injurio, ad latus pono experientias aliorum ſuperius jam citatorum maximorum virorum eorumque fidem. Sed neque aliorum indigeo autoritate; ipſa praxis loquitur, ipſe convictus aſſevero, Cinnabarim ea mihi præſtitiſſe pluries, quæ de illa olim narraverunt autores, non per fallaciam ſimul

&

& per ſe evenientium effectuum; centies enim ſolam Cinnabarim adhibui, & ſumma diſcretione & ab omni præjudicio liber obſervavi lætas operationes. Centies conſulto illud novaturientium ſcandalum, Specificum puto cephalicum, præſcripſi ſolum, purum, optimo cum effectu. Objicis, prævideo: non ſemper! quod minime negaverim. Sed quæſo! Vel unum narres peto remedium, quod ſemper & ubique præſtet eaſdem vires.

§. XXIII.

Sed audiamus quoque ſpecialiſſimum TRALLESII Argumentum ab experientia propria deſumtum, quo etiam PFANNIUS ad TRALLESII narrationem provocans militat. Hic, quod pace Excellentiſſimi Viri dicere cogor, Hiſtoriam a TRALLESIO mutuatam longe alio & contrario ſenſu narrare mihi videtur. TRALLESIUS virgini agnatæ, parotidis mucoſo tumore laboranti, per integras quatuor hebdomades, ſingulis diebus ſcrupulos duos Cinnabaris in duas doſes diviſos præbuit; cum autem debili ſtomacho noxam inde imminere judicaret, & nullum ſucceſſum obtinuiſſet, ordinavit ſaponacea fomenta, aliaque remedia, quibus tandem parotidem diſcuſſit; PFANNIUS vero longe diverſo ſenſu hiſtoriam ſic profert;

fert: TRALLES *habe einer Frauens Person, vvelche* Tumore parotidis mucoſo *laborirte, vier Wochen tæglich nacheinander 2. Scrupel Cinnober ohne allen Succeſs verordnet. Es ſeye vielmehr die Perſon tæglich davon elender und ihr Magen auf das æuſſerſte davon geſchvvæcht vvorden, biſs er ſie endlich durch Fomenta Saponacea und andere dienlichere Mittel,* wieder *zurecht gebracht*: certiſſime hic hiſtoria quam maxime exoſis narrata legitur verbis. Cum enim TRALLES dixiſſet, ſtomacho debili imminuiſſe ſaltem noxam PFANNIVS locutus eſt, ac ſi quotidie pejûs ſe habuiſſet, & ſtomachus plane debilitatus fuiſſet. Secundo TRALLESIVS refert: diſcuſſionem parotidis ſe præſtitiſſe ſaponaceis fomentis & aliis remediis, quam a Cinnabari amplius expectare noluerit; PFANNIVS vero, ac ſi TRALLESIVS fomentis ſaponaceis & melioribus aliis remediis vires a Cinnabari dejectas reſtaurare, & damnum ſtomacho illatum reſarcire coactus fuiſſet, locutus eſt. Cognoſcimus inde mentem in Cinnabarim inimicam *et præjudicatam.* Sed tranſeat. Quod attinet ipſam hanc experientiam, illa Cinnabaris virtuti ne minimum quidem derogat. Primo enim una hirundo non reduceret ver: nec ſequitur TRALLESIVS Cinnabari non potuit diſcutere

parotidem mucoſam in illa fœmina, ergo Cinnabaris nullum tumorem glandularum diſcutiet: CAMERARIUS nec fumo nec unguento mercuriali, nec mercurio dulci potuit ſalivationem excitare, ergo Mercurius nunquam ſalivam movet? Multo minus ſequitur: Cinnabaris parotidem non diſcuſſit, ergo non eſt antepileptica, antiſpasmodica, anodyna, &c. Secundo: Si concedamus, Cinnabaris largiorem uſum plus ſtomacho nocuiſſe, quam ad discuſſionem parotidis profuiſſe, non Cinnabaris inertiam inde deducendam, ſed medici reſpectu ſubjecti tenerioris inexculpabilem errorem adcuſandum eſſe ſtatuimus. Si certum eſt, dico, ſi certum eſt, quod nihil profuerit Cinnabaris uſus, nulla alia ſubeſt cauſa quam quod priores doſes, ſtomacho debili intolerabiles, digeſtionem ita turbaverint, ut ea ſemel labefactata, poſteriores nullo modo digeri, concoqui & ne atomus quidem, de illis ſolvi potuerit. Quid inde itaque ſequitur? Sequitur, quod Cinnabaris inepte & nullo habito reſpectu ad ventriculi ejusque digeſtionis tolerantiam præſcripta, plus detrimenti quam utilitatis afferat: minime autem quod nihil agat, quia in hoc caſu ad digeſtionis plenariam labefactationem, ideoque inepte adhibita, nihil egit. Tertio vero tantum

tum abeſt, ut credam, Cinnabarim in hoc narrato caſu nihil feciſſe, quin potius perſuaſus ſim, fomenta ſaponacea reliquaque remedia eam ob cauſam profuiſſe, quia Cinnabaris internus præmiſſus continuatus uſus parotidem obſtructam ita jam diſpoſuit & penetravit, ut facilior diſcuſſio inſequi potuerit. Facile enim quemque in praxi verſatum conſentientem mihi promitto, ſi aſſeverem, fomenta ſaponacea diſcutiendæ parotidi refractariæ imparia & talem diſcuſſionem non tam leve negotium eſſe. Si autem reliqua adhibita remedia id effeciſſe crediderit Autor, illa nominare debuiſſet, ut quisque judicare potuiſſet, illa tantæ virtutis fuiſſe, & Cinnabarim nil plane effeciſſe. Ceterum & mihi in praxi obtigit, ut in debilioribus ſubjectis ventriculus magnas non ferre voluerit Cinnabaris doſes, ſed omnia incommoda inde nata mox ceſſarunt, omiſſa Cinnabari per aliquot dies, vel doſi imminuta; ex quibus caſibus didici, Cinnabarim revera ſtomacho nullam afferre perniciem realem, ſed ſaltem illum gravare ſenſu mox remiſſuro, & facillime præcavendo, ſi illi admiſceantur pulveres leviores v. gr. rad. poeon. Ir. flor. Lumbr. terreſtr. qui impediant, ne uni loco ſimul incumbere poſſit, ſed illam pultis inſtar disjungant. Eadem enim in-

commoda ſentiunt delicatiores ex ſtrenuo pulverum antiſpasmodicorum & temperantium uſu, quia & terra & ſalia & Cinnabaris ſimul premunt, facillime admixtione talium pulverum, præſertim. Rad. Ari, præpedienda. Ex eodem fundamento 6. grana Cinnabaris ter per diem infanti adhuc lactanti & achoribus laboranti in primo cochleari pultis conſuetæ data, & per 14. dies continuata, ne ullo incommodo apparente certiſſime achores profligabunt; Sic quoque in convulſionibus illis ſaltatoriis, bis per diem Radicis Valerianæ & Cinnabaris ana ſcrupulum unum præſcribere conſuevi, de quibus ſat magni doſibus ventriculus ne quidem gravatur, quanquam per ſat longum tempus hi pulveres adhibeantur, quod expertus ſum in diverſis ſubjectis, ſimulque non ſatis extollere poſſum hujus pulveris effectus.

§. XXIV.

Devolvor ad argumentum ſecundum, quo Cinnabaris effectum in corpus nullum eſſe ex eo probant, quod non ingredi valeat vaſa abſorbentia inteſtinorum. Summam diviſibilitatem & comminutionis poſſibilitatem particularum Cinnabaris in infinite parvas atomos conſide-

ranti

ranti mihi tam impoſſibile non viſum fuit, quod intrare nequeant cum chylo in vaſa lactea, præſertim cum Cinnabaris alcoholiſata lacti inſperſa & agitata, non cito ſubſideat, ſed poſt longiorem moram plurimæ ſubtiliſſimæ atomi lac adhuc ſatis aperte tingant. Dubii impatiens, lac cum multa Cinnabari alcoholiſata mixtum cani famelico devorandum præbui, quem poſt duas horas, vix jugulatum & feré vivum adhuc, diſſecui & oculis meis vidi vaſa lactea pulchre alba, nec ullo modo detegere potui, quod vel minima particula rubicunda cum chylo tranſiiſſet in illa. Cum itaque ipſe convictus ſciam Cinnabarim, qua arte etiam comminuta ſit, non in ſubſtantia tranſire in vaſa lactea, quid impedit, quo minus concedam, id, quod rectiſſime ſtatuunt. Sed conſequentiam inde deducendam, quod Cinnabaris vaſa reſorbentia ingredi non valens, recta tantum per fiſtulam inteſtinalem propulſa, ano exeat immutata, & ſine effectu, nego.

§. XXV.

Hac connexione ducor ad tertium argumentum, quo ſcilicet adverſarii ſibi perſuadent in Cinnabari ſulphur & mercurium adeo arcto inter ſe vinculo necti, ut vix alterutrum in humanum operari corpus poſſit,

 dicunt,

dicunt, vix! ergo dubitant. Ceterum respondeo SENNERTI verbis: *ridiculum est negare, quod experimento constat, eo, quod caussa effectus ignoretur paralipom. pag.* 210. Si vinculo tam arcto nexa essent principia Cinnabaris, nunquam inde excitari posset ptyalismus; atqui saepius Cinnabaris usum largiorem secuta est salivatio, ergo omnino solvi poterit Cinnabaris ab humoribus nostris. Cogitas, suspicor, illud evenire saltem ab usu nativae, quae forte mercurii partem non intime sulphure ligatam continere posset. Bene mones! Scias vero te non solum sapere: etiam rectificata quaecunque Cinnabaris aliquando salivam movet. Id quod iterum expertus asserere possum inde, quod quandoque coactus fuerim desistere ab usu Cinnabaris, ob salivationis prodromos.

§. XXVI.

In solutionem Problematis, an Cinnabaris digestione animali mutetur, subigatur, solvatur, ut in sanguinem vel fibras agere possit? curiosus, de Experimento quodam saepius meditatus sum, quo cognoscere possem veritatem vel affirmativae vel negativae sententiae: suscepi plurima & inter illa in hunc finem instituta experimenta unum meretur adduci & narra-

narrari. Cani devorandum dedi jusculum, cui Cinnabaris ℨj admixta erat: nullam inde expertus eſt moleſtiam canis, quem ſemper in conclavi captivum retinui, ut excrementa examinare poſſem: priora excrementa nondum Cinnabari tincta projicienda curavi, ea autem, quæ rubra denique prodierunt, ſervavi, aqua bulliente affuſa & ſæpius renovata omnem & odorem & ſaporem elui, reſiduum vero inſipidum & rubrum adhuc, novo admiscui jusculo & denuo cani edendum exhibui. Hoc quanquam omni diligentia elutum & in jusculo rurſus exhibitum reſiduum purgavit canem inſtar cathartici fortioris & excrementa miniatum, non amplius cinnabarinum, habuerunt colorem, quæ collecta, denuo optime eluta & ab omni fœtore libera, tertia vice cum juſculo cani famelico exhibui devoranda. Exiverunt adhuc tincta ex rubro-flava per anum, repetii eluitionem, & ut ſemper cum novo jusculo mixta, cani quarta vice obtuli, quod & quinta vice repetii, magno gaudio animadvertens, quod quavis repetitione color ruber in flavum magis ſe mutaverit & denique poſt ſextam repetitionem flava plane, nulla rubedine amplius infecta, ejecta obſervaverim excrementa, ſemper liquida. Hoc experimentum omni exceptione majus, ſolide demonſtrat,

Cinna-

Cinnabarim omnino destrui digestione animali canina; cur non humana?

§. XXVII.

Quartum inde petunt argumentum, quod ex connubio sulphuris & mercurii nec tertium aliquod virium resultatum emergere possit. Neque id requiritur, respondeo. Si enim quandoque eveniat, ut tantum de Cinnabari a succis corporis nostri solvatur, ut salivationem excitare possit, quis non videt, Cinnabarim pro ratione qualitatis succorum nostrorum & digestionis diversimode solvi posse, & ut plurimum quanquam lenissime solvi, ita, ut ligatus & ægerrime solubilis mercurius, non, ut mercurius dulcis, uno impetu & simul humoribus admisceatur, sed sensim erepta atomo sulphurea liberæ evadant forte septem atomi mercuriales, quæ instar halitus subtilissimi cum chylo sanguini admiscentur, cum interea mox & sensim aliæ evadant liberæ, quæ succedunt & in sanguinem transeunt, eoque ipso longe aliam virtutem exserunt, quam si simul agere potuissent, non alio modo ac illo, quo sal neutrum in certa dosi vim purgantem, sensim vero & minutissimis partitis dosibus ingestum diureticam exserit: quo Arsenicum vim veneni in determina-

minata dosi, in incredibiliter minutissima dosi verò, lixivio dilutum, medicamentosam edit virtutem: quo Cicuta in determinata copia veneni instar agit, in minutissima & repetita dosi, cancrum curat.

§. XXVIII.

Quintum denique argumentum inveniunt in impossibilitate solutionis Cinnabaris, eamque variis argumentis evincere conantur. Primo quidem veteribus jam cognitum egressum pulverum cinnabarinorum pulchre & integre adhuc rubentium cum alvinis fecibus pro sufficiente & infallibili signo vendunt; Sed o! quam miserrima conclusio. Feces alvinæ exeunt adhuc cinnabarino rubore perfusæ, ergo nihil de Cinnabari solutum est. Ergo sane non omnis Cinnabaris soluta est. Sed si decima pars soluta fuerit, cur novem partes intactæ non poterunt tingere feces sufficiente rubore? vel si mavis pone dimidiam partem fuisse solutam, nonne altera dimidia pars adhuc sufficiet tingendis fecibus. Mittere possum hanc objectionem ab alvinis fecibus desumtam eo citius, cum paragrapho vigesimo sexto experimento evidentissimo contrarium jam probaverim.

§. XXIX.

Immota jacet in aquam fortem injecta Cinnabaris, nec solvitur fortissimo illo menstruo, objiciunt;

quomodo ſucci ventriculi & inteſtinorum aliquid poterunt de Cinnabari ſolvere? quærunt. Verum eſt, aqua fortis vel concentratiſſima non ſolvit Cinnabarim, ſed adjicias velim pauciſſimum ſalis culinaris, ſtatim ſolvet illam; ergo ratio non ſecutæ ſolutionis non eſt quærenda in inſolubilitate ſubjecti, vi aquæ fortis concentratiſſimæ non vincenda, ſed in menſtrui etiam ceterum fortiſſimi natura, ratione individui inepta. Aqua Regia etiam ſex partibus aquæ diluta, quæ mixtura vix ad aceti fortis acredinem accedit, Cinnabarim adhuc ſolvit, & præſtat, quod aqua fortis, mercurii alias avidiſſima, & fumans nitri ſpiritus nequit. Medicoris etiam ſpiritus ſalis ſolvit aliquid de Cinnabari, qui alias mercurium vix corrodit, nec clare ſolvit.

§. XXX.

Sed quid inde, in ventriculo & inteſtinis neque aqua regia neque Spiritus ſalis occurrit, clamatis. Concedo! interim tamen cadit elegans veſtra conſequentia; aqua fortis non ſolvit Cinnabarim, ergo eſt inſolubilis. Et quid dicetis, ſi narravero a ſale culinari non intactam relinqui Cinnabarim? Solvite puriſſimum Sal culinare in aqua, guttulam hujus ſolutionis inſpergite vitro, quam exſiccatam contemplamini microſcopio, ſiſtet ſe vobis ſal culinare in cryſtallis quam perfectiſſimis, conicis, quadratis, vel cubicis,

con-

confuetis : Sed eidem folutioni Salis culinaris addite Cinnabaris quantitatem, coquite per horam, iterum guttam, ubi fundum petierit omnis Cinnabaris, liquidi fupernatantis in vitrum infpergite, exficcate & microfcopio infpicite, invenietis quidem priores Salis communis Cryftallos, fed angulis hinc inde quafi fpinis cinctas, indubie probantes, quod aliquid accefferit & fe in mixtionem falis intexuerit, antea abfens.

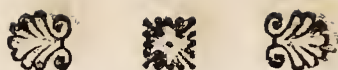
§. XXXI.

Nec tacere poffum; fallitur Celeberrimus TRALLES, fi fortiffimo lixivio Cinnabarim non folvi afferat. Sulphurea omnino ejus pars folvitur, deftruitur itaque Cinnabaris, imo hac encheirefi poffumus revificare mercurium in illa ligatum : uti id IVNCKERVS T. I. pag. 993. Chemiæ annotavit. Sic etiam faponi incocta Cinnabaris patitur aliqualem deftructionem vinculi & elegantiæ, uti id inter experimenta tinctoria olim facta certiffime expertus fum.

§. XXXII.

En itaque adeo arctum inter mercurium & fulphur nexum facile diffolubilem! Nonne Bilis faponaceam habet virtutem? nonne illa quandoque fit acerrima, imo nonne quandoque acida æruginofa eft? Nonne primæ viæ plurimum acidis fcatent humoribus? nonne quotidie fal culinare fumimus in cibis? quis

 medi-

medicorum determinabit actiones, solutiones, praecipitationes sub actu digestionis obvias? quis rescit? digestionem id praestare, quod vix ab acidis fortissimis potuisset sperari. Explica, si potes, cur nuclei cerasorum ossiculum integrum ejiciatur cum excrementis, cum nuclei prunorum ossiculum ab hominis sani ventriculo dissolvatur. O quantum est, quisquis fueris, quod & ego & tu nescimus! An tibi videtur adhuc impossibile, quod diversimode Cinnabaris agere possit in corpus humanum? vinum potamus, sal culinare in omnibus cibis deglutimus, plurimi cibi ad fermentationem vergunt acidam; estne tam impossibile, ut accedente motu & calore ventriculi mercuriales aliquae extricentur particulae? quae ut infinite paucae non amplius ac mercuriales salivam movendo agere, interim tamen non plane nihil agere possunt, cum mercurii tanta sit vis, ut etiam halitus, ponderi nihil comprehensibile detrahens, agat adhuc satis aperte. Inquis: Si etiam solveret acidum sub digestione aliquid, praecipitabitur id iterum ab accedente bile alcalina: neque id in universum negaverim, neque nos possumus certò id contendere, exemplo deterriti, quod pulvis fusce ruber ex mercurio sublimato per oleum tartari per deliquium praecipitatus, in spiritu salis iterum solutus, ab oleo tartari non amplius

plius præcipitetur, indeque edocti, non ſemper in acidis ſoluta præcipitari alcalinis, ſed pro conditione prægreſſæ ſolutionis & antecedentium circumſtantiarum, id limitationem vel exceptionem pati. Ponamus autem præcipitari iterum ſolutas particulas, nonne mercurius præcipitatus fortiter ſatis agit, ſufficit quod particula ſoluta, etiam poſtea præcipitata, e nexu cinnabarinæ miscelæ liberata & operari potens ſit.

§. XXXIII.

Pone ex adverſo alcalinam ſaponaceam bilem ſolvere ſulphureas quasdam atomos, annon pro quavis atomo ſulphurea e mixtione erepta, ſeptem mercuriales ſui fient juris. Sed, quid tum inquis? mercurius non agit niſi acidis acerrimis ſolutus. Falleris! taceo quod adhuc ſub judice lis ſit: an ſolum pondere, diviſibilitate, mobilitate & rotunditate particularum, qua vivus & currens, in incredibiliter minimas tantum atomos reſolutus, in ſubſtantia vaſa Chylifera intrans, & per minima vascula propulſus; an vero in ſal penetrantiſſimum, acidorum ope ſolutus, humoribus miscibilis, lympham fundens & glanduloſum ſyſtema præſertim ſic afficiens, agat mercurius? Taceo, inquam, hanc controverſiam ex omni latere ſuos defenſores habentem. Sufficit experientia, quod mercurius oleo vel terebentina ſubactus interne ſumtus, quod expertus

ſcio, vel illitus externe, quod omnes ſciunt balneatores, validiſſime moveat ſalivationem omni acidorum acceſſu prohibito. Nec injectio mercurii crudi in venam canis vivi GARMANNI, nec caſus ex PETERSON HAIN. & BLANCARDIO citati, ubi mercurius ad pondera & uncias intra corpus humanum ſumtus fuit, nulla operatione inſecuta, aliquid probant, nec alter etiam caſus, mercurii per 14 dies in ventre, non mota ſalivatione, ſine noxa retenti, ſufficit ad probandam theſin, quod mercurius vivus, currens, ſalibus acidis non junctus vel ſolutus nequeat provocare ſalivationem, cum innumeri caſus, ſalivationis per unguentum ſolummodo externe adplicatum facillime impetrandæ, contrarium ſufficienter demonſtrent. Secundo autem rarior aut unica talis obſervatio etiam inde nil probat, cum dentur ſubjecta, quæ nulla arte & opera potuerunt ad ptyaliſmum diſponi, cujus rei exemplum protulit ELIAS CAMERARIVS, in Diſſertatione de ſalivatione ſine ſalivatione, ubi nec unguenti largiſſimis inunctionibus, nec cinnabarinis ſuffimigiis, nec dulcis mercurii interno uſu, ne prodromum quidem ſalivationis excitare potuit, ægro tamen, quod mirum, a lue integerrime liberato. Uti itaque hoc fieri potuit, de quo ipſe integerrimus & veriſſimus CAMERARIVS teſtis eſt avtoptes, ſic etiam mercurius potuit p. 14. dies in corpore non inſequente

ſaliva-

ſalivatione jacere; & quid impedit, quominus concedam, millies ſumi ab Anglis mercurium vivum ad uncias nulla ſalivatione inſequente; cujus methodi novæ hiſtoriam, cautelas, modum operandi & innoxiæ adminiſtrationis cauſas, ſolide ſatis orbi literario communicavit HEBENSTREITIVS in diſſertatione Lipſiæ defenſa, *de hydrargyri uſu interno.*

§. XXXIV.

Ex omnibus his non ſequitur, quod mercurius qua vivus non poſſit ſalivationem excitare, ſed quod ſæpiſſime ſumatur nulla inſequente ſalivatione, ſi autem etiam concedam nunquam ſalivationem inſequi mercurii vivi uſum internum, non ſequitur mercurium interne ſumtum ſalivationem non excitantem nihil agere; ipſa enim illa methodus ab HEBENSTREITIO communicata luculenter demonſtrat, mercurio vivo interne exhibito plurimos curari morbos, ſine ulla ſalivatione. Et ne obliviscar quod potiſſimum eſt, ſi ſeptem atomi etiam ope digeſtionis fiant liberæ a vinculo ſulphuris, eo ipſo tamen non ſunt adhuc mercurius vivus, ideoque neque conſequentia a mercurio vivo deſumta, valet ad id probandum, quod mercuriales illæ atomi vinculo ſulphuris liberatæ non poſſint agere, ſi etiam mercurius vivus forte nil ageret. Septem illæ atomi a vinculo unius ſulphureæ liberatæ, jam extreme parvæ, reſolutæ & inſtar fumi ſubtiles ſunt & penetrare poſſunt ubique, hine abſurdum eſſet, illis denegare velle omnem poſſibilitatem operationis.

§. XXXV.

§. XXXV.

Sed mitto hæc, meum enim huc uſque non eſt determinare, quid agat, & quomodo agat Cinnabaris. Sed omnia ea, quæ propoſui, eò tendunt, ut illis dubiis obviam eam, quibus impoſſibilitatem actionis Cinnabaris demonſtrare tentaverunt inimici ejus: & id quoque nunc feciſſe arbitror. Quid enim reſtat dubii? provocaſti ad ſubſcriptionem magnorum virorum: plures & genuini practici, æque magni autores, contrarium elocuti ſunt; imo perpendas quæſo! ipſe BOERHAVIUS tibi & mihi magnum oraculum, Cinnabarim ſpecificis antivarioloſis poſſibilibus adnumerat. Aphorismorum de cogn. & curandis morbis 1390 - 1392. Dubitas ob vinculum arctiſſimum inter ſulphur & mercurium, ſed reſponde, quomodo ſalivationem moveat nonnunquam Cinnabaris? cur ſexies a cane devorata Cinnabaris ſenſim amittat colorem & feces non amplius tingat?

Credidiſti Cinnabarim nullo menſtruo ſolubilem eſſe, nec vincibilem; & En! deſtruitur lixivio & ſaponaceis, ſolvitur aqua regia & ſpiritu ſalis, imo ſal culinare aliquid ex ejus miscela diſcerpit, microſcopio teſte.

Manebit itaque in Pharmacopolio, ab inertia vindicata Cinnabaris, uſque dum aliis argumentis ſolidioribus illam ejecerint contemtores.

